

BARTH, BARMEN EN “STATUS CONFSSIONIS” VANDAG

Drs. H. Dijkstra.

Die term “status confessionis” moet verstaan word teen die agtergrond van die sogenaamde *Adiaphora* stryd in die sestiende eeu. Toe is daarop gewys dat 'n opsigself middelmatige saak in 'n oomblik van beslissing so 'n kardinale rol kan speel, dat dit die hart van die evangelie raak en die wese van die kerk op die spel plaas. Die paar voorbeelde in die Bybel oor die eet van (offer)vleis (Rom. 14 : 1 ev; 1 Kor. 8: 1 ev) en die omgang tussen Christene uit die Jode en uit die heidene (Gal. 2: 11 ev) kan die saak vir ons illustreer.

Nou suggereer die formulering van die onderwerp 'n moontlike parallel of vra na 'n vergelyking tussen die ontstaansgeskiedenis van die “Barmer theologische Erklärung” van 1934 en die verwerping van 'n morele en teologiese regverdiging van sogenaamde apartheid in en deur die Suid-Afrikaanse Kerke deur sinodes en ekumeniese liggame in ons tyd. Soos wat daar destyds van 'n status confessionis gepraat is, so word vandag weer geoordeel dat 'n “oomblik van waarheid” aangebreek het, dat daar weer 'n situasie ontstaan het waarin die evangelie self op die spel staan (Cloete en Smit 1984). Daar word trouens geoordeel dat die saak waaroor dit in die Barmer-verklaring gegaan het, vandag net so aan die orde is, naamlik die saak van “de levende en werkzame alleenheerschap van Jezus Christus over zijn gemeente.” (Bakker 1984 : 1).

Barth en Barmen

Dit sou ons op 'n spoor bring as ons nou op allerhande dogmatiese, kerkregtelike en simboliese vrae rondom die Barmer-verklaring sou ingaan. Die verklaring was oorspronklik glad nie as 'n nuwe belydenisskrif naas die bestaande reformatoriese belydenisskrifte, of as 'n herenigingsverklaring vir die Lutherse en Gereformeerde kerke in Duitsland bedoel nie. In 'n kerklike krisisuur was dit 'n gesamentlike getuienis van gelowiges en ampsdraers uit verskillende kerke waarin hulle hul gemeenskaplike stryd teen 'n “Neuprotestantische” verlede en 'n antichristelike hede verwoord het, deur saam na die Bybel te wil luister.

Hierdie verklaring van die sogenaamde belydenissinode van Barmen in 1934 gaan terug op 'n ontwerp van Karl Barth. Daar moet egter dadelik bygesê word dat daar ander medewerkers was wat saamgewerk het en dat daar ook deur die vergadering aan die ontwerp verander is. Die sinode kon in sy verklaring trouens voortbou op bestaande teologiese verklarings en belydenisse (getuienisse) uit daardie jare. Daarom sou dit onjuis wees om te oordeel, dat ons in hierdie verklaring eenvoudig met 'n geskrif van Karl Barth te doen sou hê en met die teologiese problematiek van die natuurlike Openbaring, of met 'n soort Christosentriese verklaring wat uit 'n Christomonistiese prinsipe opgebou sou wees. Dan sou ons oor die hoof sien dat dit Barmen nie gegaan het om 'n ewewigtige teolo-

giese verklaring nie, maar om in 'n tyd van kerklike verval, waarin die eenvoudige belydenis van Christus Jesus lamgelê en onherkenbaar oorwoeker is deur 'n soort natuurlike geskiedenis-teologie volgens die patroon van die nasionaal-sosialistiese lewensbeskouing, weer terug te gryp op die Christus-alleen van die Reformatore, op die alleenheerskappy van Christus as die enigste Hoof en Heer van sy gemeente.

Alhoewel die Barmer-verklaring dus nie sonder meer op die rekening van Barth geplaas kan word nie, word tog geoordeel dat dit nie sonder sy persoon en werk en die invloed daarvan tot stand sou gekom het nie (Wolf 1957 : 875). In hierdie verband kan onder andere verwys word na die invloedryke brosjurereeks wat Barth in hierdie tyd ingelui het met sy "Theologische Existenz heute". Barth verklaar daarin dat 'n oomblik kan aanbreek wanneer die onbybelse leer van die Duitse Christene teëgestaan moet word soos toe besluit is om die Ariërparagraaf, waarvolgens alleen Ariërs, nie Jode nie, in die Duitse Evangeliese Kerk ampsdraers kon wees, in die kerk in te voer. Nieteenstaande die feit dat die saak voorgehou is as 'n bloot middelmatige saak van kerklike ordereëlings wat die suiwer verkondiging van die evangelie glad nie raak nie, bevestig Barth dat 'n status confessionis nou inderdaad aangebreek het.

By Barth self was daar op hierdie stadium nog 'n sekere huiwering en voorbehoud om van 'n status confessionis in die breedste sin van die woord te praat. Die term was in sy toepassing op die Duitse kerkstryd trouens ook nie sy uitvinding nie. H. Stephan en D. Bonhoeffer het dit reeds so gebruik. Ook was dit eers in die jare na Barmen wat die term ingeburger het (Cloete en Smit 1984: 15 ev). En dit was ook die jare wat Barth se kritiek op die Belydende Kerk toegeneem het. Mens moet dus versigtig wees om primêr vir Barth met hierdie term in sy latere gebruik te vereenselwig.

In die rol wat Barth gespeel het in die Duitse kerkstryd (vgl. Brinkman 1979), is sy teologiese konsentrasie opvallend. Alhoewel daar prakties 'n sekere ontwikkeling by hom bespeur kan word, is dit tog so dat hy hom beywer het "voor een theologie die ook in haar confrontatie met de politiek zelf geen politiek wordt, maar theologie blijft" (Nijenhuis 1984 : 5). Hierdie ontpolitisering van kerk en teologie in die Duitse kerkstryd, veral in die vroeë stadium van die jare rondom Barmen, en later ook in sy siening van die roeping van die kerk in die Oosblok-lande, is hom dikwels verwyt (vgl. Lapede 1984; en inleiding van Buskus in: Barth 1958). Dat Barmen van laksheid, louheid en liefdelose passiwiteit beskuldig word omdat hulle die lot van die Jode doodgeswyg het (Lapede 1984 : 10 ev), staan sekerlik ook in verband met hierdie prinsipiële konsentrasie en begrensing van Barth. Die afkondiging van die Ariërparagraaf op 7 April 1933, wat ingehou het dat alle Joodse amptenare afgedank is, het as politieke maatregel van die owerheid weinig reaksie uit kerklike kringe opgeroep. Dit was eers toe hierdie wet ook op die kerk van toepassing gemaak is, dat daar in die kerke gereageer is. Vir Niemöller was die Ariërparagraaf op 2 November 1933 nog 'n middelmatige saak. En Barth sê op 10 Desember 1933 in 'n preek

oor Romeine 15 : 5—13 nog dat die Joodse vraagstuk of ander vroe van die dag nie kanseltemas is nie. Barth het in 1933 ook nog uitdruklik gewaarsku teen verset teen die Hitlerbewind. 'n Jaar later het hy self wel geweier om die eed van trou aan Hitler af te lê en het sy kritiek op die Belydende Kerk toegeneem, maar hy bly behoedsamer as Bonhoeffer in sy verset teen die staat en sou hom later ook uitdruklik daaroor uitlaat (Godsey 1963 : 76).

Feit bly dat Barmen hom slegs indirek teen die kerkpolitiek van die regering gekeer het. In die eerste artikel word nie die regering nie, maar die valse natuurlike teologie van die Duitse Christene bestry. Die derde artikel kritiseer weer nie die nasionaal-sosialisme as sodanig nie, maar 'n teologie wat daarvan afhanklik is in die inrigting van die kerk. Die naaste aan kritiek op die staat is die vyfde artikel wat die totalitêre staat, waarin die kerk 'n orgaan van die staat is, afwys. En tog bevestig die Barmer-verklaring volgens Nijenhuis, "dat een kerk die zich concentreert op haar zaak, een kerk die... 'weer kerk wil zijn', ipso facto een storend element in de samenleving is" (1984 : 8). Maar hoe lui die Verklaring?

Die Barmer Theologische Erklärung von 1934 (Steubing 1977 : 287 e.v.).

Wir bekennen uns angesichts der die Kirche verwüstenden und damit auch die Einheit der Deutschen Evangelischen Kirche sprengenden Irrtümer der Deutschen Christen und der gegenwärtigen Reichskirchenregierung zu folgenden evangelischen Wahrheiten:

1. "Ich bin der Weg und die Wahrheit und das Leben; niemand kommt zum Vater, denn durch mich." (Joh 14, 6.)

"Wahrlich, wahrlich Ich sage euch: Wer nicht zur Tür hineingeht in den Schafstall, sondern steigt anderswo hinein, der ist ein Dieb und ein Mörder. Ich bin die Tür; so jemand durch mich eingeht, der wird selig werden." (Joh 10, 1.9.)

Jesus Christus, wie er uns in der Heiligen Schrift bezeugt wird, ist das eine Wort Gottes, das wir zu hören, dem wir im Leben und im Sterben zu vertrauen und zu gehorchen haben.

Wir verwerfen die falsche Lehre, als könne und müsse die Kirche als Quelle ihrer Verkündigung ausser und neben diesem einen Worte Gottes auch noch andere Ereignisse und Mächte, Gestalten und Wahrheiten als Gottes Offenbarung anerkennen.

2. "Jesus Christus ist uns gemacht von Gott zur Weisheit und zur Gerechtigkeit und zur Heiligung und zur Erlösung." (1 Kor 1, 30.)

Wie Jesus Christus Gottes Zuspruch der Vergebung aller unserer Sünden ist, so und mit gleichem Ernst ist er auch Gottes kräftiger Anspruch auf unser ganzes Leben; durch ihn widerfährt uns frohe Befreiung aus den gottlosen Bindungen dieser Welt zu freiem, dankbarem Dienst an seinen Geschöpfen.

Wir verwerfen die falsche Lehre, als gebe es Bereiche unseres Lebens, in denen wir nicht Jesus Christus, sondern anderen Herren zu eigen wären, Bereiche, in denen wir nicht der Rechtfertigung und Heiligung durch ihn bedürften.

3. "Lasset uns aber rechtschaffen sein in der Liebe und wach-

sen in allen Stücken an dem, der das Haupt ist, Christus, von welchem aus der ganze Leib zusammengefügt ist." (Eph 4, 15. 16.)

Die christliche Kirche ist die Gemeinde von Brüdern, in der Jesus Christus in Wort und Sakrament durch den Heiligen Geist als der Herr gegenwärtig handelt. Sie hat mit ihrem Glauben wie mit ihrem Gehorsam, mit ihrer Botschaft wie mit ihrer Ordnung mitten in der Welt der Sünde als die Kirche der begnadigten Sünder zu bezeugen, dass sie allein sein Eigentum ist, allein von seinem Trost und von seiner Weisung in Erwartung seiner Erscheinung lebt und leben möchte.

Wir verwerfen die falsche Lehre, als dürfe die Kirche die Gestalt ihrer Botschaft und ihrer Ordnung ihrem Belieben oder dem Wechsel der jeweils herrschenden weltanschaulichen und politischen Überzeugungen überlassen.

4. "Ihr wisset, dass die weltlichen Fürsten herrschen, und die Oberherren haben Gewalt. So soll es nicht sein unter euch; sondern so jemand will unter euch gewaltig sein, der sei euer Diener." (Mt 20, 25. 26.).

Die verschiedenen Ämter in der Kirche begründen keine Herrschaft der einen über die anderen, sondern die Ausübung des der ganzen Gemeinde anvertrauten und befohlenen Dienstes.

Wir verwerfen die falsche Lehre, als könne und dürfe sich die Kirche abseits von diesem Dienst besondere, mit Herrschaftsbefugnissen ausgestattete Führer geben oder geben lassen.

5. "Fürchtet Gott, ehret den König!" (1 Petr 2, 17.)

Die Schrift sagt uns, dass der Staat nach göttlicher Anordnung die Aufgabe hat, in der noch nicht erlösten Welt, in der auch die Kirche steht, nach dem Mass menschlicher Einsicht und menschlichen Vermögens unter Androhung und Ausübung von Gewalt für Recht und Frieden zu sorgen. Die Kirche erkennt in Dank und Ehrfurcht gegen Gott die Wohltat dieser seiner Anordnung an. Sie erinnert an Gottes Reich, an Gottes Gebot und Gerechtigkeit und damit an die Verantwortung der Regierenden und Regierten. Sie vertraut und gehorcht der Kraft des Wortes, durch das Gott alle Dinge trägt.

Wir verwerfen die falsche Lehre, als solle und könne der Staat über seinen besondern Auftrag hinaus die einzige und totale Ordnung menschlichen Lebens werden und also auch die Bestimmung der Kirche erfüllen.

Wir verwerfen die falsche Lehre, als solle und könne sich die Kirche über ihren besonderen Auftrag hinaus staatliche Art, staatliche Aufgaben und staatliche Würde aneignen und damit selbst zu einem Organ des Staates werden.

6. "Siehe, ich bin bei euch alle Tage bis an der Welt Ende." (Mt 28, 20.) "Gottes Wort ist nicht gebunden." (2 Tim 2, 9.)

Der Auftrag der Kirche, in welchem ihre Freiheit gründet, besteht darin, an Christi Statt und also im Dienst seines eigenen Wortes und durch Predigt und Sakrament die Botschaft von der freien Gnade Gottes auszurichten an alles Volk.

Wir verwerfen die falsche Lehre, als könne die Kirche in menschlicher Selbstherrlichkeit das Wort und Werk des Herrn in den Dienst

irgendwelchereigenmächtig gewählter Wüncbe, Zwecke und Pläne stellen.

Die Bekenntnissynode der Deutschen Evangelischen Kirche erklärt, dass sie in der Anerkennung dieser Wahrheiten und in der Verwerfung dieser Irrtümer die unumgängliche theologische Grundlage der Deutschen Evangelischen Kirche als eines Bundes der Bekenntniskirchen sieht. Sie fordert alle, die sich ihrer Erklärung anschliessen können, auf, bei ihren kirchenpolitischen Entscheidungen dieser theologischen Erkenntnisse eingedenk zu sein. Sie bittet alle, die es angeht, in die Einheit des Glaubens, der Liebe und der Hoffnung zurückzukehren.

Verbum Dei manet in aeternum.

'n Status Confessionis in Suid-Afrika?

In ons tyd is die begrip status confessionis opnuut weer gebruik in die debat oor kernbewapening, veral in Duitsland en in Nederland. Tog is groot meningsverskille oor die gebruik van die term in hierdie verband opvallend. Alhoewel Karl Barth in hierdie diskussies ook 'n inisiërende rol gespeel het en hom skerp daaroor uitgelaat het dat neutraliteit christelik nie moontlik is nie, is dit, mede vanweë die vergelykbaarheid met die Barmensituasie, veral nog 'n ander aanwending van die status confessionis begrip wat ons aandag vra. Sedert die sestiger jare word ook in verband met die kerklike en teologiese verwerping van rassisme in Suid-Afrika van 'n status confessionis gepraat. Nadat die jongste Gereformeerde Ekumeniese Sinode van Chicago in 1984 oor hierdie kwessie gehandel het en die vraag aan die lidkerke voorgelê het "to consider seriously whether this status confessionis has arrived for them", is dit vir ons van die grootste belang om hier stil te staan en ons rekening te gee.

In 1965 was dit Beyers Naudé wat na analogie van die kerk in die dertiger jare in Duitsland in die blad *Pro Veritate* praat van 'n belydende kerk in Suid-Afrika. Nie dat die vergelyking iets nuuts was nie, maar van hierdie tyd af kry dit momentum. In dieselfde blad verklaar die bekende leier uit die Duitse kerkstryd Martin Niemöller in 1967 na 'n besoek aan Suid-Afrika, dat die blanke Christene in ons land net soos die Duitse Christene hul land en volk ~~be~~ Christus stel. In 1973 was dit die Bonhoeffer-kenner Bethge wat na 'n besoek aan Suid-Afrika stel dat die oortuiging in Suid-Afrikaanse kringe leef dat ons situasie dié van 'n status confessionis is. In 1975 word in hoofsaaklik Lutherse kringe in ons land saaklik dieselfde gekonstateer, alhoewel die Lutherse Wêreldbond in 1977 meer moeite ondervind om van 'n status confessionis te praat vanweë die verbinding tussen belydenis en politiek. Dit is opvallend dat daar dan van die besluite van die NG Sendingkerk in 1978, wat apartheiddenke verwerp as in stryd met die evangeliese leer aangaande die eenheid van die kerk en die versoening, 'n duidelik aanwysbare lyn loop oor Ottawa (1982) en Belhar (1982) na die Gereformeerde Ekumeniese Sinode van Chicago (1984). Op die vergadering van die Wêreldbond van Hervormde of Gereformeerde Kerke in Augustus

tus 1982 te Ottawa word gevolg gegee aan 'n beroep van Allen Boesak dat die liggaam hom vereenselwig met die 1978-besluite van die NG Sendingkerk. Daar word voorts verklaar dat daar 'n status confessionis in die Suid-Afrikaanse kerklike situasie ontstaan het, d.w.s. dat dit onmoontlik is om oor die sogenaamde rassisme in en van die Suid-Afrikaanse blanke kerke te verskil sonder om die integriteit van die Gereformeerde belydenis ernstig in gevaar te stel. Apartheid word nie net as 'n politieke ideologie bestempel nie, maar as 'n pseudo-religieuse ideologie en daarom as sonde. Ook die regverdiging daarvan word as 'n bespotting van die evangelie, as ongehoorsaamheid aan die Woord en as 'n teologiese kettery bestempel. Dit was na die aanvaarding van die Ottawa-besluit deur die Belhar-Sinode van die NG Sendingkerk in dieselfde jaar dat daar besluit word: "omdat die sekulêre evangelie van apartheid ten diepste die versoening in Jesus Christus in sy wese bedreig, verklaar die NGSK in SA dat dit vir die kerk van Jesus Christus 'n status confessionis daarstel." Daarna word 'n konsepbelydenis goedgekeur wat met 'n begeleidende brief aan die Algemene Sinode van die NG Kerk deurgestuur is.

DIE konsepbelydenis (Belhar) van die NGSK in SA.

"1. Ons glo in die drie-enige God, Vader, Seun en Heilige Gees, wat deur sy Woord en Gees sy kerk versamel, beskerm en versorg van die begin van die wêreld af tot die einde toe.

2. Ons glo aan een heilige algemene Christelike kerk, die gemeenskap van die heiliges, geroepe uit die ganse menslike geslag.

Ef 2 : 11—22 Ons glo dat die versoeningswerk van Christus sigbaar word in dié kerk as geloofsgemeenskap van diegene wat met God en onderling met mekaar versoen is; dat die eenheid van die kerk van Jesus Christus daarom gawe en opdrag is; dat dit 'n samebindende krag is deur die werking van Gods Gees, maar terselfdertyd 'n werklikheid is wat nagejaag en gesoek moet word en waartoe die volk van God voortdurend opgebou moet word;

Joh 17 : 20, 23 dat hierdie eenheid sigbaar moet word sodat die wêreld kan glo; dat geskeidenheid, vyandskap en haat tussen mense en mensegroepe sonde is wat reeds deur Christus oorwin is en dat alles wat die eenheid mag bedreig, gevolglik geen plek in die kerk van Christus mag hê nie, maar bestry moet word;

Fil 2 : 1—5 dat hierdie eenheid van die volk van God op 'n verskeidenheid van maniere sigbare gestalte moet kry en werksaam moet wees, daarin dat ons gemeenskap met mekaar beleef, najaag en beoefen; daarin dat ons skuldig is

Joh 13 : 1—17 om onself tot nut en saligheid van mekaar gewillig en met vreugde te gee; daarin dat ons een geloof deel, een roeping het, een van siel en een van sin is, een God en

1 Kor 1 : 10 Vader het, van een Gees deurdronge is, van een brood eet en uit een beker drink, met een doop gedoop is, een Naam

Ef 4 : 1—5, bely, aan een Heer gehoorsaam is, vir een saak ywer, een

- 6 hoop met mekaar deel, saam die hoogte en breedte en
 Ef 3 : 14— diepte van die liefde van Christus leer ken; saam opge-
 20 bou word tot die gestalte van Christus, tot die nuwe mens-
 1 Kor 10 : 16 heid; saam mekaar se laste ken en dra en so die wet van
 —17 Christus vervul, mekaar nodig het en mekaar opbou, me-
 1 Kor 11 : 17 kaar vermaan en mekaar vertrous, saam met mekaar ly
 —34 vir die geregtigheid, saam bid, saam diensbaar is aan God
 Gal 6 : 2 in hierdie wêreld, saam stry teen alles wat hierdie een-
 2 Kor 1 : 3, heid mag belemmer of bedreig;
 4 dat hierdie eenheid slegs in vryheid gestalte kan vind en
 Rom 12 : 3 nie onder dwang nie; dat die verskeidenheid van geeste-
 —6 like gawes, geleenthede, agtergronde, oortuigings, soos
 1 Kor 12 : 1 ook die verskeidenheid van taal en kultuur, vanweë die
 —11 versoening in Christus geleenthede is tot wedersydse
 Ef 4 : 7—13 diens en verryking binne die een sigbare volk van God;
 Gal 3 : 27— dat die ware geloof in Jesus Christus die enigste voor-
 28 waarde is vir lidmaatskap van hierdie kerk.
 Jak 2 : 1— *Daarom verwerp ons enige leer wat of die natuurlike*
 13 *verskeidenheid of die sondige geskeidenheid so verabsoluteer dat hierdie verabsolutering die sigbare en werksame eenheid van die kerk belemmer of verbreek of selfs lei tot 'n aparte kerkformasie;*
wat voorgee dat hierdie geestelike eenheid werklik bewaar word deur die band van die vrede wanneer gelowiges met dieselfde belydenis van mekaar vervreem word ter wille van die verskeidenheid en vanweë die onversoendheid; wat ontken dat 'n weiering om hierdie eenheid as 'n kosbare gawe na te jaag sonde is;
wat uitgesproke of onuitgesproke, voorgee dat afkoms of enige ander menslike of sosiale faktore medebepalend is vir lidmaatskap van die kerk.
- 2 Kor 5 : 17 3. Ons glo dat God aan sy kerk die boodskap van versoening in en deur Jesus Christus toevertrou het; dat die
 —21 kerk gerdep is om die sout van die aarde en die lig van
 Matt 5 : 13 die wêreld te wees; dat die kerk salig genoem word om-
 16 dat hulle vredemakers is; dat die kerk deur woord en
 Matt 5 : 9 daad getuies is van die nuwe aarde waarop geregtigheid
 2 Pet 3 : 13 daad getuies is van die nuwe aarde waarop geregtigheid
 Openb 21 woon;
 22 dat God deur sy leweskeppende Woord en Gees die magte van sonde en dood, en daarom ook van onversoendheid en haat, bitterheid en vyandskap, oorwin het; dat
 Ef 4 : 17— God deur sy leweskeppende Woord en Gees sy volk in
 —6 : 23 staat stel om te leef in 'n nuwe gehoorsaamheid wat ook
 Rom 6 in die samelewing en wêreld nuwe lewensmoontlikhede
 Kol 1 : 9— kan bring;
 14 dat hierdie boodskap ongeloofwaardig gemaak word en
 Kol 2 : 13— dat die heilsame uitwerking daarvan in die weg gestaan
 19 word indien dit verkondig word in 'n land wat op Christelikheid aanspraak maak, maar waarin die gedwonge skeiding van mense op rassegrondslag onderlinge vervreem-

—4, 6 ding, haat en vyandskap bevorder en bestendig; dat enige leer wat sodanige gedwonge skeiding vanuit die evangelie wil legitimeer en dit nie wil waag op die pad van gehoorsaamheid en versoening nie, maar uit vooroordeel, vrees, selfsug en ongeloof die versoenende krag van die evangelie by voorbaat verloën, ideologie en dwaalleer is.

Daarom verwerp ons enige leer wat in die naam van die evangelie of die wil van God die gedwonge skeiding van mense op grond van ras en kleur in so 'n situasie sanksioneer en daardeur die bediening en beleving van die versoening in Christus by voorbaat belemmer en ontkragtig.

4. Ons glo dat God Homself geopenbaar het as die Een wat geregtigheid en ware vrede onder mense wil bring; dat Hy in 'n wêreld vol onreg en vyandskap op 'n besondere wyse die God van die noodlydende, die arme en die verontregte is en dat Hy sy kerk roep om Hom hierin na te volg; dat Hy aan verdruktes reg laat geskied en brood aan die hongrigeres gee; dat Hy die gevangenes bevry en blindes laat sien; dat Hy die wat bedruk is ondersteun, die vreemdelinge beskerm en weeskinders en weduwees help en die pad vir die goddelose versper; dat vir Hóm reine en onbesmette godsdiens is om die wese en die weduwees in hulle verdrukking te besoek; dat Hy sy volk wil leer om goed te doen en die reg te soek; dat die kerk daarom mense in enige vorm van lyding en nood moet bystaan, wat onder andere ook inhou dat die kerk sal getuig en sal stry teen enige vorm van ongeregtigheid sodat die reg aanrol soos watergolwe, en geregtigheid soos 'n standhoudende stroom; dat die kerk as eien-dom van God moet staan waar Hy staan naamlik teen die ongeregtigheid en by die verontregtes; dat die kerk as volgelingen van Christus moet getuig teenoor alle magtiges en bevoorregtes wat uit selfsug hulle eie belang soek en oor andere beskik en hulle benadeel.

Daarom verwerp ons enige ideologie wat vorme van verontregting legitimeer en enige leer wat nie bereid is om vanuit die evangelie so 'n ideologie te weerstaan nie.

5. Ons glo dat die kerk geroep word om dit alles te bely en te doen, in gehoorsaamheid aan Jesus Christus, sy enigste Hoof, al sou ook die owerhede en verordeninge van mense daarteen wees en al sou straf en lyding daaraan verbonde wees.

Jesus is die Heer.

Aan dié enige God, Vader, Seun en Heilige Gees, kom toe eer en heerlikheid in ewigheid"

Die Gereformeerde Ekumeniese Sinode Chicago 1984

Op die vergadering van Die Gereformeerde Ekumeniese Sinode te Chicago in 1984 kom die versoek van verskillende lidkerke, onder

andere van die NG Sendingkerk, om ook die uitsprake van die Wêreldbond van Hervormde/Gereformeerde Kerke van Ottawa vir sy reëning te neem.

Nadat hierdie vergadering in sy besluite gesê het wat onder 'n ideologie in stryd met God se Woord verstaan moet word (nl. "where color or race and/or national identity has been made an absolute that fundamentally conditions and qualifies the common humanity of all persons"), en dit konkreet toegelig is met verskeie voorbeelde, word verder verklaar: "that when the evil of such an ideology has been exposed from within the church itself and the church(es) nevertheless would continue to support or fail to denounce such an ideology, there is a status confessionis. This means that this particular matter has then become a point of confession about which one cannot differ without affecting the integrity of the entire Christian Confession. In such a situation any teaching of the church that would defend this ideology would have to be regarded as heretical i.e., in conflict with the teaching of Scripture." Tenslotte word die lidkerke versoek "to consider seriously whether this status confessionis has arrived for them" en daaroor aan die interim komitee voor November 1986 terug te rapporteer (Acts Chicago 1984: 93; Handeling Potchefstroom 1985: 627/8).

Beoordelende oorwegings

Oor die materie van die onderhawige onderwerp word deesdae nie net met groot stelligheid en ongeduld gepraat en geskryf nie, maar ook in toenemende mate met verleentheid, openheid en ontvanklikheid. As ons ons aan die gevoel van magteloosheid en lamheid in ons kerke wil ontworstel, sal ons in die eerste plek na mekaar (almal) moet luister. Aan monoloë wat polariseer, afskryf en verloor is daar geen behoefte nie. Wat volg is daarom net oorweginge.

1. Die eerste oorweging het betrekking op die *toepasbaarheid van die status confessionis-begrip op ons Suid-Afrikaanse situasie*, of op die *vergelykbaarheid* van die Duitse kerklike situasie in die dertiger jare en ons Suid-Afrikaanse situasie vandag.

Ons Nasionale Sinode betreur "die maklike manier waarop die GES met teologiese begrippe, soos uit daardie oord (nl. van die WARC) afkomstig, werk, bv. status confessionis. Die Sinode betreur dit dat die GES sy eie vorige studies oor ras, sowel as die werk van sy Ondersoekkomitee (Consultive Committee) sowel as die studie 'RES testimony on human rights' prakties geïgnoreer het en nie werklik iets selfstandigs gelewer het nie maar die WARC agterna gepraat het" (Potchefstroom 1985 : 650).

'n Vreemde begrip, wat deur die historiese agtergrond van die Duitse kerkstryd belas is, word op die Suid-Afrikaanse kerklike situasie van toepassing gemaak. En hoe kom dit oor? Sò, dat gekonstateer word: (a) "die *veralgemeniserende* en *ongemotiveerde* manier waarop die GKSA *skuldig* bevind is aan die (ewe algemeeniserende begrip) 'apartheid system and its policies'; (b) "die *verskuilde aanklag* dat GKSA in stryd met Skrif en Belydenis 'n 'ideology' onderskryf wat 'n status confessionis noodsaak, en dit selfs teologies

verdedig en sodoende aan kettery skuldig is" en (c) "die *miskenn*ing van die realiteit van veelvolkigheid in Suid-Afrika" (1985: 647, 650, 651).

'n Vreemde en belaste begrip word van toepassing gemaak, dit bring mee dat veralgemeniseer en ongemotiveerd beskuldig word, die gevolg is dat die aangesprokene homself nie herken nie, maar misken voel en die eindresultaat is *vervreemding*.

Die probleem is egter dat ons subjektief eensydig beoordeel word vanuit die voorveronderstelling: Suid-Afrikaanse "apartheid" is gelyk aan Duitse rassisme. Dit was ook die probleem van talle Duitse en Nederlandse kritici wat nog nie van die Tweede Wêreldoorlog objektief afstand kon neem nie en daarom as hulle na Suid-Afrika kyk nie verder kan terugdink as die Duitse kerkstryd nie. H. N. Ridderbos het dit (1967) aangedui as die swakplek in die oordeel van Martin Niemöller oor Suid-Afrika, dat hy hom nie van sy eie verlede kon losmaak nie: "Aan het Zuidafrikaanse apartheid-beleid ligt niet zoals aan het Duitse nationaal-socialisme — een heidense naturalistiese mythe ten grondslag, maar de vrijheidsstrijd, die het Z. afrikaanse boerenvolk voor zijn bestaan heeft moeten vechten, eerst ten tijde van de grote trek, later nog eens — maar nu direct — tegen het Engelse imperialisme. Dat is voor de boeren — want om hen gaat het, ook kerkelijk — een heilige strijd geweest, niet omdat ze zichzelf zo heilig, of hun ras zo uitnemend vonden, maar omdat ze de strijd tegen de overmacht met een diep Gods-vertrouwen gestreden en ondanks alle nederlagen — vrede van Vereeniging! — op het 'ouwe end' gewonnen hebben." Daarmee ontken Ridderbos nie "dat er bij een zo religieus getint nationalisme griezelige mogelijkheden liggen voor een naturalistiese religie, voor een natuurlijke theologie, voor vereenzelving van uitverkiezingsgeloof en nationaal besef, voor blindheid ten aanzien van de eis van het koninkrijk Gods in maatschappelijk en politiek opzicht". Maar as jy niks van die stryd van die Suid-Afrikaanse Christendom verstaan nie, kan jy volgens Ridderbos beter swyg, omdat jy die kommunikasie dan onmoontlik maak en vervreemding in die hand werk.

Eerlikheidshalwe moet mens dieselfde probleem van vervreemding tussen die Suid-Afrikaanse Kerke onderling onderken. Dit blyk byvoorbeeld duidelik uit die antwoord van die Breë Moderatuur van die NG Kerk op die Belhar-konsepbelydenis en begeleidente skrywe en die reaksie van die NGSK weer daarop (Van Wyk 1985: 56 e.v.). Mens moet nog verder gaan en hierdie probleem konstateer onder lidmate van één en dieselfde gemeente, sommige voel dat veelvolkigheid en verskeidenheid misken word, terwyl ander voel dat eenheid misken word. Hierdie vervreemding op alle vlakke moet ons tot ernstige selfondersoek bring en die roepingsaanvaarding om geleenthede te soek om na mekaar te luister en met mekaar te praat.

Hierdie saak word m.i. ook deur D. J. C. van Wyk beklemtoon as hy sê dat dit nie deurslaggewend is wat ons glo en bedoel nie, maar wat die ander bevolkingsgroepe beleef. Hy konkludeer: "'n Ontleding van die situasie waarmee almal saamstem, bly dus 'n we-

senlike stuk van die probleem. Ons is nog steeds nie verder as om vir mekaar die situasie te wil ontleed nie" (1985 : 75).

2. Die tweede oorweging raak die gemeenskaplike en gesamenlike daarstel van 'n belydenis. Konsepbelydenis opstel en bely is nie individualistiese sake nie maar roeping van die hele kerk as liggaam van Christus. Vanuit die wese van die Belydenis word in die belydenis die verbintenis met hulle wat dieselfde bely, gesoek. Dit is formulier van éénheid. Wanneer hierdie weg binne dieselfde (ook ekumeniese) kerkverband nie gegaan word nie, dan word verdeel in plaas van saamgevoeg in één heilige geloof. In die konstatering van 'n status confessionis sal mens daarom alle éénsydigheid en uitsluiting moet vermy.

Hierdie weg is nie deur die GES gevolg nie. Intendeel, daar is selfs éénsydig 'n status confessionis-besluit van die WARC op die tafel van die GES geneem en daaroor is staande die vergadering 'n besluit deurgevoer (Potchefstroom 1985 : 650).

Ook die Belhar-konsep-belydenis het net so eensydig ontstaan. Daar is van 'n laaste, beslissende oomblik, 'n uiterste krisis gepraat. Maar as so 'n uiterste van die pad bereik is, is die vraag: hoe het jy daar uitgekom? Het jy hierdie pad saam geloop of het jy alleen kortpad gevat en hulle met wie jy saam geloop het, agtergelaat? Waar is jou broeder? Wie kan dan sê: is ek my broer se wagter? Die Breë Moderatuur van die NG Kerk voel daarom tereg dat die evaluering van die situasie en die beslissing van 'n status confessionis die taak van meer as één kerk is en dat 'n eensydige verklaring van 'n status confessionis in werklikheid neerkom op 'n "status accusationis et divisionis" (Van Wyk 1985 : 66, 67, 75).

3. Die derde opmerking het betrekking op die verwarring rondom *die presiese inhoud en draagwydte van die begrip status confessionis*. Veral rondom die kernwapen-kwessie is telkens gevra na die toepasbaarheid van die term. J. T. Bakker sou byvoorbeeld liever nie van 'n status confessionis wil praat nie (Bakker 1984 : 1). A. A. Spijkerboer verklaar: "Het liefst zou ik de term 'status confessionis' willen bewaren voor de tijd waarin degenen die het geloof in Jezus Christus belijden vervolgd worden, en wij worden niet vervolgd" (Spijkerboer 1984 : 5). W. van 't Spijker illustreer hierdie verleentheid met 'n verwysing na wat die Reformierte Bund in hierdie verband ten opsigte van 'n status confessionis met betrekking tot kernbewapening gesê het: "We zien ons onontkoombaar geplaast voor de noodzakelijkheid deze vraag als een vraag van geloof en gehoorzaamheid in het luisteren naar de Schrift en in het bidden om leiding van de Geest duidelijk en bindend te beantwoorden, omdat het daarin gaat om het belijden of het verloochenen van het evangelie. We vergeten niet, dat wij voor hen, die in deze zaak theologisch of politiek anders denken, niet tot een tegenstander of zelfs een vijand mogen worden en dat het ons niet is toegestaan hen als vijanden te beschouwen en te bestrijden. Weliswaar is het niet te accepteren, dat in een belijdeniskwestie, die — zoals deze — een vraag van leven en dood is, op den duur standpunten die zich wederzijds niet met elkaar laten rijmen in één kerk naast el-

kaar blijven staan. Maar het noodzakelijke en duidelijke neen tegen een standpunt heft het ja tegen de persoon die dit standpunt inneemt niet op. Volgens evangelische overtuiging betekent de erkenning en de zorgvuldige constatering dat de kerk in een status confessionis geplaatst is geen excommunicatie of dreiging met scheuring, maar oproep tot geloof en een nodiging tot de bindende beslissing van het belijden" (1984 : 119/120).

Alhoewel daar wat inhoud en draagwydte van die begrip in verband met die rassekwessie in Suid-Afrika in sekere kringe groter konsensus bestaan, is dieselfde verleentheid ook opvallend by Ottawa (en gevolglik Belhar en Chicago). Daar word gekonstateer dat regverdiging van "apartheid" 'n teologiese kettery is en dat hierdie konstatering 'n status confessionis inhou, 'n saak waaroor geen meningsverskil kan wees nie sonder om die integriteit van die gemeenskaplike belydenis as gereformeerde kerke in gevaar te bring nie. Let wel 'n status confessionis nie ten opsigte van die gemeenskaplike belydenis nie, maar ten opsigte van 'n teologiese kettery! En blykbaar is so 'n teologiese kettery makliker konstateerbaar in die buiteland as in die binneland. Want tereg konstateer Van 't Spijker met die Gereformeerde Kerke Nederland in gedagte: "Het is opvallend dat op vele punten de confessie wordt losgelaten. En dat men blykbaar toch behoefte voelt om het spreken van de kerk confessioneel te dekken. Maar dan zou dit over heel de linie moeten gebeuren. Nu krijgt zulke spreken maar al te veel het karakter van een modieus statussymbool" (1984 : 124). Die meer duidelikheid ten opsigte van die inhoud en draagwydte van die begrip werk hier dus nie verhelderend nie, maar in die lig van hulle wat dit gebruik nog meer verwarrend.

Ook word die gebruik van die term te Belhar enersyds gekenmerk deur dieselfde erns en stelligheid as die uitsprake van Ottawa, maar andersyds verseker die begeleidende brief: "Ons spreek hierdie belydenis nie uit teen spesifieke mense of groepe mense of 'n kerk of kerke nie", maar teen 'n valse leer en 'n ideologiese verdraaiing wat die kerk en die land bedreig. Daar word selfs gesê dat daar nie getwyfel word oor die "Christelike geloof, opregtheid, eerlikheid, integriteit en goeie bedoelinge en in baie opsigte lofwaardige handelwyse" van mense wat deur hierdie valse leer verblind is nie (Cloete en Smit 1984 : 12). Geen wonder dat Smit in sy kommentaar laat blyk dat dit betwyfel kan word of dit verstandig was om die term status confessionis te gebruik (1984 : 22, 38). Die gebruik van die term deur die NGSK te Belhar het in die kringe van die NG Kerk blykens die reaksie van die Breë Moderatuur in elk geval nie goed oorgekom nie.

Wat die GES se oorname van hierdie belaste term betref, kan gekonstateer word, dat dit wat inhoud en draagwydte betref, sy herkoms nie verloën het nie. Chicago praat letterlik dieselfde ernstige taal as Ottawa en Belhar, maar volgens die antwoord van die Voorzitter op 'n vraag in hierdie verband sou die besluite nie 'n eerste stap van 'n tugprosedure wees nie (Runia 1984 : 6). Wat die GKSA betref is dit egter duidelik dat die gebruik van hierdie term een-

voudig 'n teëproduktiewe uitwerking gehad het (Vgl. Potchefstroom 1985 : 650).

Die gebruik van die term verraai wat inhoud en draagwydte betref die verleentheid van kerke van Gereformeerde herkoms oor die gesag en handhawing van die konfessie, maar ook die stelligheid waarmee gepraat word oor toespitsing van die evangelie op wat vandag (veral op etiese terrein) aan die orde is. Ondanks hierdie verwarring roep die gebruik van die term eenvoudig die vrae van 'n grenssituasie op: of daar nou klaar gepraat is, of dit 'n soort van voorlaaste woord is, 'n laaste waarskuwing van 'n tugprosedure met die moontlikheid van uitsluiting. Prof. B. J. Engelbrecht praat van 'n "valbyl" (Van Wyk 1985 : 76).

4. *Rondom die gebruik van die term in verband met kernbewapening* wys Spykerboer daarop dat wanneer jy vanuit die evangelie "nee" sê, dan sê jy nie net wat van Godswêë nie mag nie, maar ook dat dit nie hoef nie. Dit is myns insiens net so van toepassing op die "apartheid"-debat: "Het kerkelĳk nee teen de kernwapens klonk mij in de afgelopen jaren niet erg goed in de oren; het had meer van een zweepslag of een noodkreet, dan van een richtingaanwijzer" (1984 : 2). Ook vra Van 't Spijker: "Wie Christus belĳdt heeft in Hem vrede en is geroepen om vrede te stichten. Maar heeft hij daarmee tegelĳk een recept, waarmee die vrede kan worden gerealiseerd? ... Wie met een christelĳk getuigenis in de politiek wil ingrijpen, die moet zelf politiek bedrijven" (Van 't Spijker 1984 : 121).

Wanneer daar dan van 'n status confessionis rondom die verwerping van 'n morele en teologiese regverdiging van apartheid gepraat word, dan word uitdruklik 'n kerklike en 'n politieke situasie bedoel. Maar reeds ten opsigte van die situasie-tekening word gevoel dat daar veralgemeniserend, nie net gepraat nie, maar reeds beskuldig word (Potchefstroom 1985 : 650).

Moet ons nie daarmee begin om dankbaar saaklike ooreenstemming te konstateer oor die breë beginsels wat betref: (a) die verwerping van die verabsoluttering van natuurlike verskeidenheid tot sondige geskeidenheid; (b) dat die ware geloof in Jesus Christus die enigste kriterium vir lidmaatskap van kerke is; (c) dat die verskeidenheid in diens staan van die eenheid. En is die sigbare en werksame *gestaltegewing* van die eenheid in vryheid dan nie die eintlike braakland wat ons nog sáám moet bewerk nie! Dit is egter nie genoeg om negatief te sê wat nie mag nie en wat verkeerd is nie, die eintlike toets vir ons álmal is waar positief saam opgebou moet word. In 'n bloot negatiewe konsentrasie plaas mens jouself onder verdenking: óf dat jy die verskeidenheid, óf die eenheid op die ou end misken. Dit blyk myns insiens onder andere uit die reaksie op die Belhar-belydenis van die NG Kerk en die weerwoord van die NGSK. Wanneer dit wat die ander sou sê (waarin hy homself selfs nie eens herken nie), deur jou "in één klap van de tafel geveegd" word (Bakker 1984 : 2), dan is jy nie diensbaar aan die opbou van die kerk nie. Hierdie verwarring geld ook op die bou-terrein van die politiek.

Natuurlik het hierdie oorweging ook alles te make met die be-

oordeling van die "oomblik", die situasie. Het die uurglas leegge-loop, is die tyd verby en is die oomblik van waarheid nou? So oordeel Smit (Cloete en Smit 1984 : 22 e.v.), en J. J. F. Durand (Cloete en Smit 1984 : 44 e.v.). Of is die tyd vol, ryp en naby, met alle tekens van verwagting (dink aan die beeld van 'n swanger vrou)? Kan dit wat in die verskillende kerke sigbaar is oor één kam geskeer word? En moet die beweging op politieke vlak net negatief afgemaak word? Wat is die mees voor die hand liggende roeping en taak van die moment: afbreek of opnuut opbou?

5. 'n Ander saak wat ernstige oorweging vra is die beskuldiging van prof. J. J. F. Durand dat die NG Kerk magteloos is om in die huidige situasie sinvol te reageer vanweë die heerskappy van 'n soort *teologie van die skeppingsordeninge*. Hierdie teologie impliseer dat apartheid nie maar net 'n politieke stelsel is nie, maar "dit is God se wil vir Suid-Afrika, gegee in sy Skeppingsordinansies..." (Cloete en Smit 1984 : 42).

Die NGSK beskuldig die NGK ook dat hy "ander oorwegings naas die van die Skrif ewe swaar laat weeg", soos wanneer die historiese verloop van kerkformasie in die NG Kerkfamilie onder meer aan die wil van die Here toegeskryf word, "en daarmee aan die geskiedenis normatiewiteit verleen" (Van Wyk 1985 : 7, 73). Ook P. J. Robinson dui die gevaar aan, "dat kulturele en etniese kategorieë dan alte maklik tot teologiese beginsels verhef word" (Cloete en Smit 1984 : 54).

Inderdaad moet ons op ons hoede wees vir 'n soort twee-bronne-teorie, met al die fatale konsekwensies wat daaruit volg vir die verhouding van skeppingsordening en verlossingsordening. E. Brunner kon self beweer dat wat vanuit die skepping gebod is vanuit die verlossing verbod sou kon wees (Van Ruler 1938 : 202). Maar jy moet ook nie maak asof God Hom alleen in sy Woord geopenbaar het en nie in twee middele nl. ook in skepping, onderhouding en regering nie. Alhoewel jy met Calvin en die Gereformeerde belydenis moet sê dat mens God se voorsienige leiding alleen waarlik kan ken deur die geloof in Jesus Christus (Berkouwer 1951 : 228 e.v.). Maar net so waar as wat dit is dat jy ten opsigte van hierdie saak op jou hoede moet wees vir 'n dualistiese verhouding, so moet jy ook 'n monistiese diastase verhouding afwys.

Konkreet toegepas op die onderhawige kwessie: jy kan wel teen 'n geestelike skyneenheid opereer as daar suiwer op grond van ras, kleur of nasionale identiteit gedwonge kerkskeiding geld maar dan nog nie eis dat etniese en kulturele verskille eenvoudig in die eenheid van die kerk "opgehef" moet word nie (Cloete en Smit 1985 : 47).

Die vraag waarop die kerke 'n antwoord skuldig bly: word die sigbare en werksame eenheid van die kerk metterdaad verryk of word dit belemmer deur die verskeidenheid van taal en kultuur? Hierdie vraag moet ons egter ook omdraai: bring die sigbare en werksame eenheid van die kerk die verskeidenheid van gawes in die verskeidenheid van volk, taal en kultuur ook tot sy rykste ontplooiing of word dit daardeur "opgehef"?

6. Veral van Lutherse kant kom nogal bedenkinge voor oor die moontlikheid om van 'n *status confessionis met betrekking tot 'n etiese-politieke* saak te praat (vgl. Cloete en Smit 1985 : 31 e.v.).

E. Schlink, wat hom heeltemal met die Barmer-verklaring kon vereenselwig, beskou die Lutherse belydenisskrifte as 'n voorbeeld vir die teologiese of kerklike struktuur van elke Christelike belydenis. Hulle (in onderskeid van die meeste sinkretistiese belydenisse van die dertiger jare) swyg oor die politieke en kulturele gebeure van die jare 1530—1580 (Schlink 1935 : 10). Hy het hom verset teen 'n aparte leerstuk oor die openbaring van God in sy werke en hy ag die rykdom van die besondere openbaring van God in Jesus Christus voldoende. G. C. Berkouwer het egter tereg daarop gewys dat dit nie gaan oor die vraag of die openbaring in Jesus Christus voldoende is nie, maar juis "om het licht dat in de Openbaring in Jezus Christus en in de daarmee corresponderende kennis des geloofs is opgegaan over het universele handelen Gods in de creatuurlijke werkelijkheid" (Berkouwer 1951 : 236).

D. J. C. van Wyk het ook bedenkinge oor die verstrengeling van die status confessionis-begrip met politieke kwessies. En hoewel die Belharbelydenis volgens hom probeer "om wat as 'n onregverdige politieke bestel beskou word, op die vlak van 'n gesprek oor die eenheid van die Kerk en die versoening in Christus te betrek, bly dit ons insiens 'n saak wat op etiese vlak lê" (Van Wyk 1985 : 76).

Ek stem saam dat daar liever nie van 'n status confessionis gepraat moes gewees het nie. Daar moes in elk geval op hierdie stadium liever met 'n getuienis of verklaring volstaan gewees het.

Maar tog moet jy prinsipiële erken dat die hart van die belydenis op die spel kán wees in 'n saak wat op die terrein van die heiliging van die lewe lê, omdat regverdiging en heiliging nie van mekaar geïsoleer mag word nie. In hierdie opsig redeneer Spijkerboer tereg: "als het waar is dat Joden en heidenen allebei volstrek op de genade van Jezus Christus aangewezen zijn — en dat is waar! — dan mag de politiek in de gemeente van diezelfde Jezus Christus geen scheiding brengen. Laat je die scheiding wel aanbrengen, dan loochen je de genade, en daarmee verloochen je de Heer zelf." 'n Kwessie wat as sodanig op die terrein van die lewensheiliging lê, was in daardie konkrete situasie 'n saak waarin die regverdigmaking deur die geloof alleen op die spel was (Spijkerboer 1984 : 2).

'n Mens kan in breë trekke dankbaar konstateer dat die teks van die Barmen- en Belhar-verklaring uitmunt in hul Bybelse en kerklike styl en karakter. Maar as jy die konkrete toespitsing daarvan in die begeleidende brief by die Belhar-verklaring in berekening bring, dan lê die probleem by die eensydigheid waarmee betoog word dat "apartheid" nie net 'n politieke ideologie is nie maar 'n pseudo-religieuse ideologie. Daar word deurgaans (ook rondom Ottawa en Chicago) egter in alle tale geswyg oor die links politieke ideologie met sy wortels in 'n neo-marxistiese bevrydingsteologie wat leef in sommige kringe wat 'n status confessionis oor "apartheid" afkondig (vgl. Vorster 1985 : 2 e.v.). Die gevolg is minstens dat jy

onder die verdenking geplaas word dat jou “religie” ’n pseudo-politieke ideologie is. Wanneer jy op politieke terrein met ’n status confessionis opereer, dan moet jy die volle terrein betree, anders werk jy daaraan mee dat jy die kerk polities polariseer! Hierdie sonde van ons tyd moet oral bekamp word.

7. Hoe ons ook al daaroor oordeel, *die feit is dat daar ’n staat van belydenis afgekondig is, die beskuldiging van afgodery en kettery, van aanhang van ’n pseudo-evangelie van apartheid hang oor ons koppe*. Daaroor is jy tenslotte voor God en mens rekenskap verskuldig (Jonker 1985 : 10, 11).

Hoe nou? Die enigste Gereformeerde weg is die bereidheid om jou in alle eenvoud te laat gesê deur die Woord van God alléén: “dat ons nog meer as tevore bereid sal wees om in gehoorsaamheid te buig voor die gesag van die Heilige Skrif as die Woord van God wat alleen vir ons die lig op ons pad en die lamp vir ons voet kan wees” (Jonker 1985 : 17, vgl. 14 e.v.). Hierdie intensie en bereidheid kan nog dankbaar gekonstateer word ook in die begeleidende brief by die konsepbelydenis van Belhar (Cloete en Smit 1984 : 11).

Barth se advies

Ek wil in hierdie verband graag verwys na Karl Barth se lesenswaardige “Brief aan een dominee in de Duitse Demokratische Republiek”. In die inleiding sê Buskus, die vertaler, dat Barth, net soos Kierkegaard en Bernanos, oortuig was dat die Weste net so min Christelik as die Ooste is. Self verklaar Barth: “Het echte alternatief moet luiden: willen we met het oog op de vragen allen te zamen — om te beginnen zonder om rekening te houden hetzij met het eigen juistere inzicht van ieder afzonderlijk, hetzij met het gemeenschappelijke inzicht, dat we willen handhaven of bereiken, maar wel in grote openheid — nog weer eens beginnen met het in praktijk brengen van het abc, dat de christen tot christen maakt, dat wil zeggen: zijn we bereid nog weer eens terug te keren tot het Woord van God, dat ons allen aangaat, ons allen verantwoordelijk stelt en ons allen is toevertrouwd om het te verkondigen, bereid er ons rekenschap van te geven, wat het evangelie van Gods vrije genade juist ons en onze gemeenten, juist nu en hier, te zeggen zou kunnen hebben . . . of zijn we daartoe om de een of andere reden niet bereid? . . . ‘Het Woord, het Woord moet het doen’ . . . over de hele linie. Dat Woord zal het echter ook doen” (Barth 1958 : 39, 40). Hy sê: “Het tegenwoordige Westblok heeft met het Oostblok dit gemeen, dat het op een voor hem karakteristieke wijze evenzeer de gemeente juist dat, wat haar tot christelijke gemeente maakt, uit het hoofd praten en onmogelijk maken wil: het niet fluisterend, maar luid verkondigen van het voor de wereld zo vreemde en haar in verwarring bringende getuigenis van Gods nabijgekomen en in haar laatste openbaring op de wereld toekomstige heerschappij, van Gods rijk in zijn verhevenheid en overwinningskracht tegenover alle economische, politieke, ideologische, culturele en ook religieuze mensensrijken . . . Gelooft u maar vast en zeker, dat dit zeer wezenlijk het geval is en houdt het u zelfs dagelijks voor ogen: de aan de gemeente

toevertrouwe boodskap van Christus als de samenvatting van die komende Godsheerschappij is voor het Westen een even onaanvaardbare en netelige affaire als voor het Oosten . . ." (Barth 1958 : 20).

Dus: luister na die Woord!

Die gemeente "moet teenover die wet van die staat niet met die wet van die kerk komen aanzetten. Zij moet het 'Diamat' (het dialectisch materialisme) niet met een christelike wereldbeskouwing, de socialistische moraal en politiek niet met een christelijk tegenprogram, de macht van partij en politie niet met een bisschoppelijke en ook niet met een synodaal presbyteriale ambtelijke macht, de monotone marxistiese litanie, de massale betogingen en slagzinnen van het stelsel niet met een soortgelijk opium beantwoorden. Het moet haar niet verdrieten, uitsluitend op het Woord en de Geest aangewezen te zijn. Zij kan slechts altijd opnieuw ervan uitgaan en altijd opnieuw erop terugkomen, dat de liefde de vervulling van die wet is, dat die liefde die goeie volbrengt en dat geen mens van die wet daartoe in staat is. Zij kan uitsluitend 'vast in die geloof' — in dit geloof — weerstaan', nooit in die naam en tot eer van welke beginselen en welke dogma's ook, nooit om waar ook ter wereld iemand die theoretiese of practiese erkenning van diese beginselen en dogma's op te dringen.

Slechts één ding kan zij altijd doen: Jezus navolgen . . . Hij, God, zijn vrije genade, dan ook boven alle gedachten, voorstellingen en gewoonten, waarmee wij christenen self ginds en hier — naar onze oortuiging: tot eer van God en tot zegen van die mense — door die lewen zijn gegaan. Wat hebben wij niet allerlei in dit opzicht voor vanzelsprekend en noodzakelijk gehouden" (Barth 1958 : 28, 29). Volgens Schlink was die groot geskenk van die Duitse kerkstryd "die Zerschlagung aller irdischen Stützen und Sicherheiten, durch die die Kirche bisher ihren Bestand garantiert sah, und das alleinige Geworfensein auf Jesus Christus, ihren Herrn." (Schlink 1947 : 27).

So sal ons saam bewaar bly vir die bedreiging van verpolitisering of "verburgerling" van die kerk van Christus (in die vorm van die volkskerk of die wêreldkerk). Nie 'n kerk van die volk nie, maar kerk vir die volk. Nie 'n kerk van die mense nie, maar kerk vir "mense wier geestelike d.w.z. hoogmoed in die wortel gebroken is, zodat hun apostoliese liefde niet door eiegeneregtelike ongenietbaar wordt . . . Die plaats waar Gods Woord gepredikt wordt aan mense, die het inwendig of uitwendig niet breed genoeg hebben om er niet naar te willen luisteren . . . Wat bedoelde die Reformasie anders, toen zij teruggreep op die rechtvaardiging van die goddeloze?" (Noordmans by Bakker 1984 : 2).

Biografie

Bakker, J. T. 1984. Barmen 1934 — Belhar 1982. *Evangelisch Commentaar*, 10/1984 p. 1 ev.

Bakker, J. T. 1984. Die ark. *Evangelisch Commentaar*, 16/1984, p. 1 ev.

Barth, K. 1935. *Das Bekenntnis der Reformation und unser Bekenntnis*. München.

Barth, K. 1945. *Wie können die Deutschen gesund werden?* Zürich, A. G. Zollikon.

- Barth, K. 1958. Brief aan een dominee in de Duitse Democratische Republiek. Vertaling J. J. Buskus. Nijkerk, G. F. Callenbach.
- Berkouwer, G. C. 1951. Dogmatische studiën. De Algemene Openbaring. Kampen. J. H. Kok.
- Brinkman, M. E. 1979. Karl Barth en de belijdende kerk. *Kerk en Theologie*. 1/1979.
- Durand, J. J. F. 1984. 'n Belydenis, was dit werklik nodig? (In G. D. Cloete en D. J. Smit red. 'n Oomblik van waarheid. Opstelle rondom die NG Sendingkerk se afkondiging van 'n status confessionis en die opstel van 'n konsepbelydenis. Kaapstad. Tafelberg p. 39ev.).
- Durand, J. J. F. 1984. Belhar — krisispunt vir die NG Kerke. (In G. D. Cloete en D. J. Smit red. 'n Oomblik van waarheid... Kaapstad. Tafelberg, p. 123 ev.).
- Godsey, J. D. 1963. Karl Barth's table talk. Edinburgh en London. Oliver and Boyd.
- Helberg, J. L. 1984. Afrikanerskap in Bybelse Lig. Pretoria. NG Kerkboekhandel.
- Jonker, W. D. 1985. Op die breuklyn. (In D. J. Louw red. Op die breuklyn. 'n Feesbundel saamgestel ter herdenking van die 125-jarige bestaan van die Teologiese Seminarium Stellenbosch. Kaapstad. NG Kerk-uitgewers.).
- Lapide, P. 1984. Barmen — zonder joden. Een bericht over de verwaarlozing van het joodse vraagstuk. *Evangelisch Commentaar*, 16/1984, p. 10ev.
- Merz, G. 1956. Bekennende Kirche und Bekenntnissynoden. (In H. Brunotte und O. Weber hrsg. Evangelische Kirchenlexikon. Kirchlich-theologisches Handwörterbuch. I. p. 363ev.).
- Merz, G. 1956. Barmen theologische Erklärung 1934. (idem. p. 309ev.).
- Nijenhuis, W. 1984. De belijdenissynode van Barmen (1934): binnenkerkelijke strijd of politiek verzet? *Evangelisch Commentaar*, 16/1984, p. 4ev.
- Ridderbos, H. N. 1967. Niemöller ziet de apartheid vanuit zijn eigen verleden. *Trouw*. Juni 1967.
- Rúnia, K. 1984. De GOS en de apartheid. *Centraal Weekblad*. 35/1984, p. 3ev.
- Robinson, P. J. 1984. Die Belhar-belydenis van 1982 in sendingperspektief. (In G. D. Cloete en D. J. Smit red. 'n Oomblik van waarheid, p. 49ev.).
- Schlink, E. 1935. Pflicht und Versuchung christlichen Bekenntens. *Theologische Existenz heute*. 20/1935.
- Schlink, E. 1936. Die Verborgenheit Gottes der Schöpfer nach lutherischer Lehre. Ein Beitrag zum lutherischen Verständnis der ersten Barmer These. (In Theologische Aufsätze. Karl Barth zum 50. Geburtstag. München. Chr. Kaiser, p. 202ev.).
- Schlink, E. 1941. Die Offenbarung Gottes in seinen Werken und die Ablehnung der natürlichen Theologie. *Theologische Blätter*. 1/1941, p. 1ev.
- Schlink, E. 1947². Der Ertrag des Kirchenkampfes. Gütersloh. Bertelsmann.
- Simode: *Reformed Ecumenical Synod* 1984 Chicago.
- Smit, D. J. 1984. Wat beteken status confessionis? (In G. D. Cloete en D. J. Smit red. 'n Oomblik van waarheid, p. 14ev.). (Ook in Engels: A status confessionis in South Africa? *Journal of theology for South Africa*, 47/1984, p. 21ev.).
- Spijkerboer, A. A. 1984. Status confessionis. *Evangelisch Commentaar*. 23/1984, p. 1ev.
- Steubing, H. 1977. Bekenntnisse der Kirche. Bekenntnistexte aus zwanzig Jahrhunderten. Wuppertal. Rolf Brockhaus.
- Szekeres, A. 1968. Barmer Thesen in 1968. *Kerk en Theologie*. 3/1968, p.269 ev.
- Van Ruler, A. A. 1938. Natuur en genade. *Onder eigen vaandel*. 3/1938, p. 188ev.
- Van 't Spijker, W. 1984. Reflexen. *Theologia Reformata*. 2/1984, p. 118ev.
- Van Wyk, D. J. C. 1985. "Status confessionis" en Belharbelydenis: agtergrond, inhoud en voortgaande gesprek. *Hervormde teologiese studies*. 1/1985, p. 49ev.
- Vorster, J. M. 1985. Die Neo-Marxistiese Politieke Teologie. *In die Skriflig*, 75/1985, p. 2ev.
- Wolf, E. 1957. Barmen. RGG³ I. Bekennende Kirche RGG³ I.
- Wolf, E. 1959. Kirchenkampf. RGG³ III.